

॥ मृत्युञ्जयहोम-मन्त्राः ॥

अपैतु मृत्युरमृतं न आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु। पूर्णं
 वनस्पतेरिवाभिनः शीयतां रयिः सचतां नः शचीपतिः॥१॥
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात्। चक्षुष्मते
 शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्॥२॥
 वातं प्राणं मनसाऽन्वा रभामहे प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः। स
 नो मृत्योस्त्रायतां पात्वहंसो ज्योग्जीवा जरामशीमहि॥३॥
 अमुत्र भूयादध यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः।
 प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्रे भिषजा शचीभिः॥४॥
 हरिः हरन्तमनुयन्ति देवा विश्वस्येशानं वृषभं मतीनाम्। ब्रह्म
 सरूपमनुमेदमागादयनं मा विवंधीर्विक्रमस्व॥५॥
 शल्कैरग्निमिन्धान उभौ लोकौ सनेमहम्। उभयोर्लोकयोर्-
 ऋध्वाऽति मृत्युं तराम्यहम्॥६॥
 मा छिदो मृत्यो मा वंधीर्मा मे बलं विवृहो मा प्रमोषीः। प्रजां मा
 मे रीरिष आयुरुग्र नृचक्षसं त्वा हविषा विधेम॥७॥
 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्।
 मा नो वधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः॥८॥
 मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु
 रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वंधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम
 ते॥९॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव। यत्कामास्ते
जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्॥१०॥

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि। मघवन्धृग्धि तव तन्न
ऊतये विद्विषो विमृधो जहि॥११॥

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी। वृषेन्द्रः पुर एतु नः
स्वस्तिदा अभयङ्करः॥१२॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव
बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्॥१३॥

अपमृत्युमपक्षुधम्। अपेतः शपथं जहि। अधा नो अग्न आवह।
रायस्पोषं सहस्रिणम्॥१४॥

ये ते सहस्रमयुतं पाशाः। मृत्यो मर्त्याय हन्तवे। तान् यज्ञस्य
मायया। सर्वानवयजामहे॥१५॥

जातवेदसे सुनवाम सोमं मरातीयतो निदहाति वेदः। स नः
पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः॥१६॥

भूर्भुवः स्वः। ओजो बलम्। ब्रह्म क्षत्रम्। यशो महत्। सत्यं तपो
नाम। रूपममृतम्। चक्षुः श्रोत्रम्। मन आयुः। विश्वं यशो महः।
समं तपो हरो भाः। जातवेदा यदि वा पावकोऽसि। वैश्वानरो
यदि वा वैद्युतोऽसि। शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकम्। ऊर्जं पुष्टिं
ददद्भ्याववृत्स्व॥१७॥

मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भूः॥१८॥

मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भुवः॥११॥

मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां सुवः॥२०॥

मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धतां भूर्भुवः सुवः॥२१॥ मृत्युर्नश्यत्वायुर्वर्धताम्॥
॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - ३/अनुवाकः - १५)

हरिः५ हरन्तमनुयन्ति देवाः। विश्वस्येशानं वृषभं मंतीनाम्। ब्रह्म
सरूपमनुमेदमागात्। अयनं मा विवंधीर्विक्रमस्व। मा छिदो मृत्यो
मा वंधीः। मा मे बलं विवृहो मा प्रमोषीः। प्रजां मा मे रीरिष
आयुरुग्र। नृचक्षंसं त्वा हविषा विधेम। सद्यश्चकमानाय। प्रवेपानाय
मृत्यवे॥१॥

प्रास्मा आशा अशृण्वन्। कामेनाजनयन्पुनः। कामेन मे काम
आगात्। हृदयाद्धृदयं मृत्योः। यदमीषामदः प्रियम्। तदैतूपमामभि।
परं मृत्यो अनु परेहि पन्थाम्। यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि। मा नः प्रजाः५ रीरिषो मोत वीरान्।
प्र पूर्वं मनसा वन्दमानः। नाधमानो वृषभं चर्षणीनाम्। यः
प्रजानामेकराण्मानुषीणाम्। मृत्युं यजे प्रथमजामृतस्य॥२॥

॥ गणपत्यथर्वशीर्षोपनिषत् ॥

ॐ भ॒द्रं कर्णे॑भिः शृणु॒याम॑ दे॒वाः। भ॒द्रं प॑श्येमाक्ष॒भिर्यज॑त्राः।
स्थि॒रैरङ्गै॑स्तुष्टु॒वाꣳसंस्त॑नूभिः। व्यशेम॑ दे॒वहि॑तं यदायुः। स्व॒स्ति न॒
इन्द्रो॑ वृद्धश्र॒वाः। स्व॒स्ति नः॑ पू॒षा विश्व॑वे॒दाः। स्व॒स्ति न॒स्ताक्ष्यो॑
अरि॑ष्टनेमिः। स्व॒स्ति नो॒ बृह॑स्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒
शान्तिः॑॥

ॐ नम॑स्ते गणपतये। त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ तत्त्व॑मसि। त्वमे॒व के॒वलं
कर्ता॑ऽसि। त्वमे॒व के॒वलं ध॑र्ताऽसि। त्वमे॒व के॒वलं ह॑र्ताऽसि। त्वमे॒व
सर्वं॑ खल्विदं ब्रह्मा॒सि। त्वं साक्षा॑दात्माऽसि नित्यम्॥१॥

ऋतं॑ व॒च्मि। संत्यं॑ व॒च्मि॥२॥

अवं त्वं॑ माम्। अवं व॒क्तारम्। अवं श्रो॒तारम्। अवं दा॒तारम्। अवं
धा॒तारम्। अवानू॑चानम॑व शिष्यम्। अवं प॒श्चात्ता॑त्। अवं पु॒रस्ता॑त्।
अवो॑त्तरात्ता॑त्। अवं दक्षि॑णात्ता॑त्। अवं चो॒र्ध्वात्ता॑त्। अवाध॒रात्ता॑त्।
सर्वतो॑ मां पाहि पाहि॑ सम॒न्तात्॥३॥

त्वं वाङ्म॑यस्त्वं चिन्म॒यः। त्वमा॑नन्दमयस्त्वं ब्रह्म॒मयः। त्वं
सच्चि॑दानन्दाद्वितीयोऽसि। त्वं प्र॒त्यक्षं॑ ब्रह्मा॒सि। त्वं ज्ञा॑नमयो
विज्ञा॑नमयोऽसि॥४॥

सर्वं॑ जगदिदं त्वत्त्वो॑ जायते। सर्वं॑ जगदिदं त्वत्त्वं॑स्तिष्ठति। सर्वं॑
जगदिदं त्वयि॑ लय॑मेष्यति। सर्वं॑ जगदिदं त्वयि॑ प्रत्येति। त्वं
भूमि॑रापोऽनलोऽर्निलो न॒भः। त्वं च॒त्वारि॑ वाक्प॒रिमिता॑ पदानि॥५॥

त्वं गुणत्रयातीतः। त्वम् अवस्थात्रयातीतः। त्वं देहत्रयातीतः।
 त्वं कालत्रयातीतः। त्वं मूलाधारस्थितोऽसि नित्यम्। त्वं
 शक्तित्रयात्मकः। त्वां योगिनो ध्यायन्ति नित्यम्। त्वं ब्रह्मा त्वं
 विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वं वायुस्त्वं सूर्यस्त्वं चन्द्रमास्त्वं
 ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम्॥६॥

गुणादीं^१ पूर्वमुच्चार्य^२ वर्णादीं^३ तदनन्तरम्। अनुस्वारः परतरः।
 अर्धेन्दुलसितम्। तारेण ऋद्धम्। एतत्तव मनुस्वरूपम्।
 गकारः पूर्वरूपम्। अकारो मध्यमरूपम्। अनुस्वारश्चान्त्य-
 रूपम्। बिन्दुरुत्तररूपम्। नादः सन्धानम्। संहिता
 सन्धिः। सैषा गणेशविद्या। गणक ऋषिः। निचृद्वायत्रीच्छन्दः।
 श्रीमहागणपतिर्देवता। ॐ गं गणपतये नमः॥७॥

एकदन्ताय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि।

तन्नो दन्ती प्रचोदयात्॥८॥

एकदन्तं चतुर्हस्तं पाशमङ्कुशधारिणम्।

रदं च वरदं हस्तैर्बिभ्राणं मूषकध्वजम्॥

रक्तं लम्बोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवाससम्।

रक्तगन्धानुलिप्ताङ्गं रक्तपुष्पैः सुपूजितम्॥

भक्तानुकम्पिनं देवं जगत्कारणमच्युतम्।

आविर्भूतं च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्परम्।

एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी योगिनां वरः॥९॥

नमो ब्रातपतये नमो गणपतये नमः प्रमथपतये नमस्ते अस्तु
लम्बोदरायैकदन्ताय विघ्नविनाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये नमो
नमः॥१०॥

एतदथर्वशीर्षं योऽधीते। स ब्रह्मभूयाय कल्पते। स सर्वविघ्नैर्न
बाध्यते। स सर्वतः सुखमेधते। स पञ्चमहापापात् प्रमुच्यते।
सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति। प्रातरधीयानो
रात्रिकृतं पापं नाशयति। सायं प्रातः प्रयुञ्जानो अपापो भवति।
सर्वत्राधीयानोऽपविघ्नो भवति। धर्मार्थकाममोक्षं च विन्दति।
इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयम्। यो यदि मोहाद्दास्यति स
पापीयान् भवति। सहस्रावर्तनाद्यं यं काममधीते तं तमनेन
साधयेत्॥११॥

अनेन गणपतिमभिषिञ्चति स वाग्मी भवति। चतुर्थ्यामनश्नन् जपति
स विद्यावान् भवति। इत्यथर्वणवाक्यम्। ब्रह्माद्यावरणं विद्यान्
बिभेति कदाचनेति॥१२॥

यो दूर्वाङ्कुरैर्यजति स वैश्रवणोपमो भवति। यो लाजैर्यजति स
यशोवान् भवति स मेधावान् भवति। यो मोदकसहस्रेण यजति
स वाञ्छितफलमवाप्नोति। यः साज्यसमिद्धिर्यजति स सर्वं लभते
स सर्वं लभते॥१३॥

अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यग्ग्राहयित्वा। सूर्यवर्चस्वी भवति। सूर्यग्रहे
महानद्यां प्रतिमासन्निधौ वा जप्त्वा सिद्धमन्त्रो भवति।
महाविघ्नात् प्रमुच्यते। महादोषात् प्रमुच्यते। महापापात् प्रमुच्यते।

म॒हा॒प्र॒त्य॒वा॒यात् प्र॑मुच्य॒ते। स॒ सर्व॑वि॒द्भव॑ति स॒ सर्व॑वि॒द्भव॑ति। य
ए॒वं वे॒द। इत्यु॑प॒निष॑त्॥१४॥

स॒ह ना॑ववतु। स॒ह नौ॑ भुनक्तु। स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।
ते॒ज॒स्विना॒ऽवधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै॑॥

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑॥

॥ दुर्गा सूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - २)

जा॒तवे॑दसे सु॒नवाम् सोमं॑ म॒राती॑य॒तो नि॒दंहा॑ति॒ वेदः॑ । स नः॑
पर॑ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा न॒वेव॑ सि॒न्धुं दु॒रि॒ताऽत्य॑ग्निः॥१॥

ताम॑ग्नि॒वर्णां तप॑सा ज्वल॒न्तीं वैरो॑च॒नीं कर्म॑फ॒लेषु॑ जुष्टा॑म् । दुर्गा
दे॒वीः शर॑णम॒हं प्रप॑द्ये सु॒तर॑सि तर॒से नमः॑॥२॥

अग्ने॑ त्वं पा॒रया॑ नव्यो॑ अ॒स्मान्ध॒स्वस्ति॑भिर॒तिं दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा । पू॒श्च
पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न॑ उ॒र्वी भ॒वा तो॒काय॑ तन॒याय॑ शं योः॥३॥

वि॒श्वा॒नि नो दु॑र्गहा॑ जा॒तवे॑दः सि॒न्धुं न न॒वा दु॒रि॒ताऽति॑पर॒षि । अग्ने॑
अ॒त्रि॒वन्म॑न॒सा गृ॒णानो॑ऽस्माकं॑ बो॒ध्यवि॑ता त॒नूना॑म्॥४॥

पृ॒त॒ना जि॑त॒ः स॒ह॒मान॑मु॒ग्रम॑ग्निः॒ हु॒वेम॑ पर॒माध्म॑स॒धस्था॑त् । स नः॑
पर॑ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा क्षा॑म॒द्दे॒वो अ॒तिं दु॒रि॒तात्य॑ग्निः॥५॥

प्र॒लो॒षि क॑मी॒ड्यो अ॒ध्वरे॑षु॒ स॒नाच्च॑ हो॒ता न॒व्यश्च॑ स॒त्सि॑ । स्वाश्चा॑ग्ने
त॒नुवं॑ पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्य॑ च सौ॒भ॒गमा॑य॒जस्व॑॥६॥

गो॒भिर्जु॑ष्ट॒म॒युजो॑ निषि॒क्तं त॒वेन्द्र॑ वि॒ष्णो॒रनु॑स॒ञ्चरे॑म । नाक॑स्य
पृ॒ष्ठम॑भि॒ संव॑सानो॒ वैष्ण॑वीं लो॒क इ॒ह मा॑दयन्ताम्॥७॥

का॒त्या॒य॒नाय॑ वि॒द्महे॑ क॒न्यकु॑मा॒रिं धी॑महि ।

तन्नो॑ दु॒र्गिः प्र॒चो॒दया॑त्॥

॥ मेधासूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - ४१-४४)

मे॒धादे॒वी जु॒षमा॑णा न॒ आगा॑द्वि॒श्वाची॑ भ॒द्रा सु॑मन॒स्यमा॑ना। त्वया॒
जुष्टा॑ नुदमा॑ना दुरु॒क्तान् बृ॑हद्व॒देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑। त्वया॒ जुष्टे॑
ऋषि॑र्भवति देवि॒ त्वया॒ ब्रह्मा॑ऽऽग॒तश्री॑रु॒त त्वया॑। त्वया॒ जुष्टे॑श्चि॒त्रं
वि॒न्दते॑ वसु॒ सानो॑ जुषस्व॒ द्रवि॑णो न मे॒धे॥ मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ ददातु
मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती। मे॒धां मे॑ अ॒श्विना॑वु॒भावाध॑त्तां पुष्क॑रस्रजा।
अ॒प्सरा॑सु च॒ या मे॒धा गन्ध॑र्वेषु च॒ यन्मनः॑। दैवी॑ मे॒धा सर॑स्वती
सा मा॑ मे॒धा सुर॑भिर्जुषता॒ऽ स्वाहा॑॥ आ मा॑ मे॒धा सुर॑भिर्वि॒श्वरू॑पा
हि॒र॒ण्यव॑र्णा जग॑ती जग॒म्या। ऊ॒र्ज॑स्वती॒ पय॑सा॒ पिन्व॑माना सा मा॑
मे॒धा सु॒प्रती॑का जुषन्ताम्। मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मय्य॑ग्निस्तेजो॑
दधातु॒ मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मयीन्द्र॑ इन्द्रि॒यं द॑धातु॒ मयि॑ मे॒धां
मयि॑ प्र॒जां मयि॑ सूर्यो॒ भ्राजो॑ दधातु।

॥ नवग्रहसूक्तम् ॥

आ स॒त्येन॒ रज॑सा॒ वर्त॑मानो नि॒वेश॑यन्न॒मृतं॑ म॒र्त्यं च॑ । हिर॒ण्यये॑न
सवि॑ता रथे॒नाऽदे॒वो या॑ति॒ भुव॑ना वि॒पश्यन्॑ । अ॒ग्निं दू॑तं वृ॒णीम॑हे
होता॑रं वि॒श्ववे॑दसम् । अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म् ॥ येषा॒मीशे॑ पशु॒पतिः॑
पशू॑नां चतु॑ष्पदामु॒त च॑ द्वि॒पदा॑म् । निष्क्री॑तोऽयं य॒ज्ञियं॑ भा॒गमे॑तु
रा॒यस्पोषा॑ यज॑मानस्य सन्तु ॥

अधि॑देवता प्रत्यधि॑देवता स॒हिताय॑ आ॒दित्याय॑ नमः ॥ १ ॥
अ॒ग्निर्मूर्धा॑ दि॒वः क॒कुत्प॑तिः पृथि॒व्या अ॒यम् । अ॒पा५ रेता॑सि
जिन्व॑ति । स्यो॒ना पृ॑थिवि॒ भवा॑ऽनृक्ष॒रा नि॒वेश॑नी । यच्छा॑नः शर्म
स॒प्रथाः॑ । क्षेत्र॑स्य पति॑ना वय५ हि॒ते ने॒व ज॑यामसि । गा॒मश्च॑
पोष॑यित्वा स नो॑ मृडाती॒दृशे॑ ॥

अधि॑देवता प्रत्यधि॑देवता स॒हिताय॑ अ॒ङ्गार॑काय नमः ॥ २ ॥
प्र वः॑ शु॒क्राय॑ भा॒नवे॑ भर॒ध्व५ ह॒व्यं म॒तिं चा॒ग्नये॑ सु॒पूत॑म् ॥
यो दै॒व्यानि॑ मानु॒षा ज॒नूऽप्य॑न्तर्वि॒श्वानि॑ वि॒द्वना॑ जिगा॑ति ॥
इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॒रिषु॑ सु॒पत्नी॑म॒हम॑श्रवम् । न ह्य॑स्या अप॒रं च॑न
ज॒रसा॑ मर॑ते पतिः ॥ इन्द्र॑ वो वि॒श्वत॑स्प॒रि ह॒वाम॑हे जने॑भ्यः ।
अ॒स्माक॑मस्तु के॒वलः॑ ॥

अधि॑देवता प्रत्यधि॑देवता स॒हिताय॑ शु॒क्राय॑ नमः ॥ ३ ॥
आप्या॑यस्व॒ समे॑तु ते वि॒श्वतः॑ सोम॒ वृष्णि॑यम् । भवा॑ वाज॑स्य
सङ्ग॑थे ॥ अ॒प्सु मे॒ सोमो॑ अब्रवीद॒न्तर्वि॒श्वानि॑ भेष॒जा । अ॒ग्निं च॑

विश्वशम्भुमापंश्च विश्वभेषजीः। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती।
 एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषी।
 सहस्राक्षरा परमे व्योमन्।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय सोमाय नमः॥४॥
 उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृजेथामयं च। पुनः
 कृण्वस्त्वा पितरं युवानमन्वातासीत्वयि तन्तुमेतम्॥ इदं
 विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम्। समूढमस्यपासुरे॥ विष्णो
 रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रभ्रेस्थो विष्णोः स्यूरसि
 विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बुधाय नमः॥५॥
 बृहस्पते अतियदर्यो अर्हद्विमद्विभाति क्रतुमञ्जनेषु। यद्दीदयच्छवंसर्त-
 प्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ इन्द्रमरुत्व इह पाहि सोमं
 यथा शार्याते अपिबः सुतस्य। तव प्रणीती तवं शूरशर्मन्नाविवासन्ति
 कवयः सुयज्ञाः॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन
 आवः। स बुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सुतश्च योनिमसंतश्च विवः॥
 अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बृहस्पतये नमः॥६॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्रवन्तु
 नः॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयस् स्याम पतयो रयीणाम्।
 इमं यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आत्वा

मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शनैश्चराय नमः॥७॥

कया नश्चित्र आभुवदृती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता।

आऽयङ्गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः। पितरं च प्रयन्थसुवः।

यत्तं देवी निर्ऋतिराबबन्ध दामं ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते

तद्विष्याम्यायुषो न मध्यादथाजीवः पितुमद्धि प्रमुक्तः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय राहवे नमः॥८॥

केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे। समुषद्विरजायथाः॥ ब्रह्मा

देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो

गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्। (ऋक्)

सचित्रं चित्रं चितयन् तमस्मे चित्रक्षत्रं चित्रतमं वयोधाम्। चन्द्रं

रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्रचन्द्राभिर्गृणते युवस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय केतवे नमः॥९॥

॥ॐ आदित्यादि नवग्रहदेवताभ्यो नमो नमः॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ आयुष्यसूक्तम् ॥

यो ब्रह्मा ब्रह्मण उज्जहार प्राणैः शिरः कृत्तिवासाः पिनाकी। ईशानो
देवः स न आयुर्दधातु तस्मै जुहोमि हविषा घृतेन॥१॥

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्याद्रोचमानो घर्मरुचिर्य आगात्। स
मृत्युपाशानपनुद्य घोरानिहायुषेणो घृतमत्तु देवः॥२॥

ब्रह्मज्योतिर्ब्रह्मपत्नीषु गर्भं यमादधात् पुरुरूपं जयन्तम्।
सुवर्णरम्भग्रहमर्कमर्च्यं तमायुषे वर्धयामो घृतेन॥३॥

श्रियं लक्ष्मीमौबलामम्बिकां गां षष्ठीं च यामिन्द्रसेनेत्युदाहुः। तां
विद्यां ब्रह्मयोनिं सरूपा मिहायुषे तर्पयामो घृतेन॥४॥

दाक्षायण्यः सर्वयोन्यः स योन्यः सहस्रशो विश्वरूपां विरूपाः।
ससूनवः सपतयः सयूथ्या आयुषेणो घृतमिदं जुषन्ताम्॥५॥

दिव्या गणा बहुरूपाः पुराणा आयुश्छिदो नः प्रमथन्तु वीरान्।
तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्॥६॥

एकः पुरस्ताद्य इदं बभूव यतो बभूव भुवनस्य गोपाः। यमप्येति
भुवनं साम्पराये स नो हविर्घृतमिहायुषेत्तु देवः॥७॥

वसून् रुद्रानादित्यान् मरुतोऽथ साध्यान् ऋभून् यक्षान् गन्धर्वांश्च
पितृंश्च विश्वान्। भृगून् सर्पांश्चाङ्गिरसोऽथ सर्वान् घृतं हुत्वा
स्वायुष्या महयामं शश्वत्॥८॥

विष्णो त्वं नो अन्तमः शर्म यच्छ सहन्त्य। प्रतेधारां मधुश्चुत उथ्सं

दुहते॒ अक्षि॑तम्॥९॥

॥ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑॥

आयु॑ष्टे वि॒श्वतो॑ दध॒द्यम॒ग्निर्वरे॑ण्यः। पुन॑स्ते प्रा॒ण आय॑ति॒
परा॒ यक्ष्म॑ सुवामि ते। आ॒युर्दा अ॑ग्रे ह॒विषो॑ जुषा॒णो
घृ॒तप्र॑तीको घृ॒तयो॑निरेधि। घृ॒तं पी॒त्वा मधु॑ चा॒रु गव्यं॑ पि॒तेव॑
पु॒त्रम॒भिर॑क्षतादि॒मम्।

॥ वेदविस्मरणाय जपमन्त्राः ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रपाठकः - १० / अनुवाकः - ८-९)

यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपश्छन्दोभ्यश्छन्दां स्याविवेश। सतां
शिक्ष्यः पुरोवाचोपनिषदिन्द्रो ज्येष्ठ इन्द्रियाय ऋषिभ्यो नमो
देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यो भूर्भुवः सुवश्छन्द ओम्॥२२॥ नमो ब्रह्मणे
धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा
च्योद्वं ममामुष्य ओम्॥२३॥

॥ मेधा-विलास-सिद्ध्यर्थं जपमन्त्रः ॥

सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्। सनिं मेधामयासिषम्।

॥ ब्राह्मण-वेदविद्ध्यो नमस्काराः ॥

ये अर्वाङ्मुत वा पुराणे वेदं विद्वांसमभितो वदन्त्यादित्यमेव ते
परिवदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं तृतीयं च हृसमिति यावतीर्वे
देवतास्ताः सर्वा वेदविदि ब्राह्मणे वसन्ति तस्माद्ब्राह्मणेभ्यो
वेदविद्ध्यो दिवे दिवे नमस्कुर्यान्नास्त्रीलं कीर्तयेदेता एव देवताः
प्रीणाति॥

आब्रह्मलोकादाशेषाद् आलोकालोकपर्वतात्।
ये वसन्ति द्विजा देवास्तेभ्यो नित्यं नमो नमः॥

॥ समष्ट्यभिवादनम् ॥

नमः प्राच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमो दक्षिणायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमः प्रतीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमः उदीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमः ऊर्ध्वायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमोऽधरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमोऽवान्तरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो
 नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मध्ये ये वसन्ति ते मे प्रसन्नात्मानश्चिरं
 जीवितं वर्धयन्ति नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमो नमो
 गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमः॥

यां सदा सर्वभूतानि चराणि स्थावराणि च।
 सायं प्रातर्नमस्यन्ति सा मा सन्ध्याऽभिरक्षतु॥

शिवाय विष्णुरूपाय शिवरूपाय विष्णवे।
 शिवस्य हृदयं विष्णुर्विष्णोश्च हृदयं शिवः॥

यथा शिवमयो विष्णुरेवं विष्णुमयः शिवः।
 यथाऽन्तरं न पश्यामि तथा मे स्वस्तिरायुषि॥

नमो ब्रह्मण्य-देवाय गो-ब्राह्मण-हिताय च।
 जगद्धिताय-कृष्णाय गोविन्दाय नमो नमः॥

॥ अघमर्षणसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - १.१२-१५)

हिरण्यशृङ्गं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहि याचितः। यन्मया
भुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः। यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा
दुष्कृतं कृतम्। तन्न इन्द्रो वरुणो बृहस्पतिः सविता च पुनन्तु
पुनः पुनः। नमोऽग्नयेऽप्सुमते नम इन्द्राय नमो वरुणाय नमो
वारुण्यै नमोऽद्भ्यः॥१॥

यदपां क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात्। अत्याशनादती-
पानाद्यच्च उग्रात् प्रतिग्रहात्। तन्नो वरुणो राजा पाणिना
ह्यवमर्शतु। सोऽहमपापो विरजो निर्मुक्तो मुक्तकिल्बिषः।
नाकस्य पृष्ठमारुह्य गच्छेद्ब्रह्मसलोकताम्। यश्चाप्सु वरुणः स
पुनात्वघमर्षणः। इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमः
सचता परुष्ण्या। असिक्रिया मरुद्वृधे वितस्तयाऽऽर्जीकीये
शृणुह्या सुषोमया। ऋतं च सत्यं चाभीद्धात्तपसोऽध्यजायत। ततो
रात्रिरजायत ततः समुद्रो अर्णवः॥२॥

समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत। अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य
मिषतो वशी। सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत्। दिवं च
पृथिवीं चान्तरिक्षमथो सुवः। यत्पृथिव्या रजः स्वमान्तरिक्षे
विरोदसी। इमांस्तदापो वरुणः पुनात्वघमर्षणः। पुनन्तु
वसवः पुनातु वरुणः पुनात्वघमर्षणः। एष भूतस्य मध्ये

भुवनस्य गोप्ता। एष पुण्यकृतां लोकानेष मृत्योर्हिरण्मयम्।
 द्यावापृथिव्योर्हिरण्मयः सञ्श्रितः सुवः॥३॥
 स नः सुवः सञ्शिशधि। आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।
 ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि। योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि। अहमस्मि
 ब्रह्माहमस्मि। अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा। अकार्यकार्यवकीर्णी
 स्तेनो भ्रूणहा गुरुतल्पगः। वरुणोऽपामघमर्षणस्तस्मात्पापात्
 प्रमुच्यते। रजो भूमिस्त्वमाञ् रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः।
 आक्रान्त्समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन्प्रजा भुवनस्य राजा। वृषा
 पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे सुवान इन्दुः॥४॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः। अग्निं
 या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शञ् स्योना भवन्तु॥ यासाञ्
 राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यं जनानाम्। मधुश्चुतः
 शुचयो याः पावकास्ता न आपः शञ् स्योना भवन्तु॥ यासां देवा
 दिवि कृण्वन्ति भुक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः पृथिवीं
 पयसोन्दन्ति शुक्रास्ता न आपः शञ् स्योना भवन्तु॥ शिवेन मा
 चक्षुषा पश्यताऽऽपः शिवया तनुवोप स्पृशत त्वचं मे। सर्वाञ्
 अग्नीञ् रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्त॥

॥ वैश्वदेवमन्त्राः ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - ६७)

अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑॥ वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑॥ ध्रु॒वाय॑ भू॒माय॑ स्वाहा॑॥
ध्रु॒वक्षि॑तये॒ स्वाहा॑॥ अ॒च्युत॑क्षि॒तये॒ स्वाहा॑॥ अ॒ग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒
स्वाहा॑॥ ध॒र्माय॑ स्वाहा॑॥ अध॒र्माय॑ स्वाहा॑॥ अ॒द्भ्यः स्वाहा॑॥
ओष॑धि॒वन॒स्पति॑भ्यः स्वाहा॑॥ १॥

र॒क्षोदे॒वज॑नेभ्यः स्वाहा॑॥ गृ॒ह्याभ्यः॑ स्वाहा॑॥ अ॒व॒साने॑भ्यः स्वाहा॑॥
अ॒व॒सान॑पतिभ्यः स्वाहा॑॥ स॒र्वभू॑तेभ्यः स्वाहा॑॥ का॒माय॑ स्वाहा॑॥
अ॒न्तरि॑क्षाय स्वाहा॑॥ यदे॒ज॑ति जग॑ति यच्च चेष्ट॑ति नाम्नो॑ भा॒गोऽयं॑
नाम्ने॒ स्वाहा॑॥ पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॑॥ अ॒न्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑॥ २॥

दि॒वे स्वाहा॑॥ सू॒र्याय॑ स्वाहा॑॥ च॒न्द्रम॑से स्वाहा॑॥ नक्ष॑त्रेभ्यः स्वाहा॑॥
इन्द्रा॑य॒ स्वाहा॑॥ बृ॒हस्प॑तये॒ स्वाहा॑॥ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑॥ ब्र॒ह्मणे॑
स्वाहा॑॥ स्व॒धा पि॑तृभ्यः स्वाहा॑॥ नमो॑ रु॒द्राय॑ पशु॑पतये॒ स्वाहा॑॥ ३॥

दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑॥ पि॑तृभ्यः स्व॒धाऽस्तु॑॥ भू॒तेभ्यो॑ नमः॑॥ म॒नुष्ये॑भ्यो॒
हन्ता॑॥ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑॥ पर॑मे॒ष्ठिने॒ स्वाहा॑॥ यथा॑ कूपः शत॑धारः
स॒हस्र॑धारो॒ अक्षि॑तः॥ ए॒वा मे॑ अस्तु॒ धान्य॑ꣳ स॒हस्र॑धारमक्षि॑तम्॥
धन॑धान्यै॒ स्वाहा॑॥ ये भू॑ताः प्र॒चर॑न्ति दि॒वान्त॑क्तं बलि॑मिच्छ॒न्तो
वि॒तुद॑स्य॒ प्रेष्याः॑॥ तेभ्यो॑ ब॒लिं पु॑ष्टि॒कामो॑ ह॒रामि॑ मयि॒ पुष्टि॑
पुष्टि॑पतिर्दधातु॒ स्वाहा॑॥ ४॥

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

॥ त्रिसुपर्णमन्त्राः ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - ३८-४०)

ॐ। स॒ह ना॑ववतु। स॒ह नौ॑ भुनक्तु। स॒ह वी॑र्यं करवावहै।
ते॒ज॒स्विना॒ऽवधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै॑॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒
शान्तिः॑॥

ब्रह्म॑मेतु॒ माम्। मधु॑मेतु॒ माम्। ब्रह्म॑मेव मधु॑मेतु॒ माम्। यास्ते॑
सोम॑ प्र॒जाव॑त्सोभि॒ सो अ॒हम्। दुःस्व॑प्र॒हन्दु॑रुष्यह। यास्ते॑ सोम॑
प्रा॒णाऽस्तां जु॑होमि। त्रिसु॑पर्णमया॑चितं ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्। ब्रह्म॑ह॒त्यां
वा ए॒ते घ्न॑न्ति। ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रिसु॑पर्णं पठ॑न्ति। ते सोमं॑ प्राप्नु॑वन्ति।
आ॒स॒ह॒स्रात्प॒ङ्क्तिं पुन॑न्ति। ओम्॥५५॥

ब्रह्म॑ मे॒धया॑। मधु॑ मे॒धया॑। ब्रह्म॑मेव मधु॑ मे॒धया॑। अ॒द्या नौ॑ देव
सवि॑तः प्र॒जाव॑त्सावीः सौभ॑गम्। परा॑ दुःष्व॒प्रिय॑ सु॒वा। विश्वा॑नि
देव॑ सवि॑तर्दुरि॒तानि॑ परा॑ सु॒वा। यद्भ॒द्रं तन्म॑ आ सु॒वा। मधु॑ वाता॑
ऋ॒ताय॑ते मधु॑ क्षर॑न्ति॒ सिन्ध॑वः। मा॒ध्वीर्नः॑ स॒न्त्वोष॑धीः। मधु॑
नक्त॑मु॒तोष॑सि॒ मधु॑म॒त्पार्थि॑वः॒ रजः॑। मधु॑ द्यौर॑स्तु नः पि॒ता।
मधु॑मान्नो॒ वन॑स्पति॒र्मधु॑माः॒ अस्तु॑ सूर्यः। मा॒ध्वीर्गावो॑ भवन्तु
नः। य इ॒मं त्रिसु॑पर्णमया॑चितं ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्। भ्रू॒ण॒ह॒त्यां वा
ए॒ते घ्न॑न्ति। ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रिसु॑पर्णं पठ॑न्ति। ते सोमं॑ प्राप्नु॑वन्ति।
आ॒स॒ह॒स्रात्प॒ङ्क्तिं पुन॑न्ति। ओम्॥५६॥

ब्रह्म॑ मे॒धवा॑। मधु॑ मे॒धवा॑। ब्रह्म॑मेव मधु॑ मे॒धवा॑। ब्रह्मा॑

दे॒वानां॑ प॒दवीः॑ क॒वीना॑मृषिर्विप्रा॑णां म॒हिषो॑ मृ॒गाणां॑म्। श्ये॒नो
 गृ॒ध्राणां॑ꣳ स्व॒धि॑तिर्वि॒नाना॑ꣳ सोमः॑ प॒वित्र॑मत्येति॒ रेभ॑न्।
 हꣳसः॑ शुचिष॑द्वसु॒रन्तरि॑क्षसद्भोता॑ वेदिष॑दतिथिर्दुरो॒णस॑त्।
 नृष॑द्वर॒सद॑त॒सद्व्योम॑सद॒ब्जा गो॑जा ऋ॒तजा॑ अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॑हत्।
 ऋ॒चे त्वा॑ रु॒चे त्वा॑ समि॒ध्रव॑न्ति स॒रितो॑ न धे॒नाः। अ॒न्तर्हृ॑दा
 मन॑सा पू॒यमा॑नाः। घृ॒तस्य॑ धा॒रां अ॒भिचा॑कशीमि। हि॒र॒ण्ययो॑
 वे॒तसो॑ म॒ध्यं आ॑साम्। तस्मि॑न्सु॒पर्णो म॑धुकृ॒त्कुला॒यी भ॑जन्नास्ते
 मधु॑दे॒वता॑भ्यः। तस्या॑सते ह॒रयः॑ स॒प्तती॑रे॒ स्वधां॑ दुहा॒ना अ॒मृत॑स्य
 धा॒रांम्। य इ॒दं त्रि॑सु॒पर्णम॑या॒चितं ब्रा॑ह्म॒णाय॑ दद्यात्। वी॒र॒ह॒त्यां
 वा ए॒ते घ्न॑न्ति। ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रि॑सु॒पर्णं प॑ठन्ति। ते सोमं प्राप्नु॑वन्ति।
 आ॒स॒ह॒स्रात्प॒ङ्क्तिं पु॑नन्ति। ओम्॥५७॥

ॐ। स॒ह ना॑ववतु। स॒ह नौ॑ भुनक्तु। स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।
 ते॒ज॒स्विना॒ऽवधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै॑॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒
 शान्तिः॑॥

॥ सूर्य-मन्त्रः ॥

(तेत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारयणोपनिषत्))

घृ॒णिः सूर्य॑ आ॒दित्यो॑ न प्रभा॑ वा॒त्यक्ष॑रम्। मधु॑ क्षरन्ति॒ तद्र॑सम्।
 स॒त्यं वै तद्र॑स॒मापो॑ ज्योती॒रसो॑ऽमृतं ब्रह्म॒ भूर्भुवः॑ सु॒वरो॑म्॥५४॥

॥ आदित्यमण्डले परब्रह्मोपासनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारयणोपनिषत्))

आ॒दि॒त्यो वा ए॒ष ए॒तन्म॒ण्डलं॑ त॒पति॑ तत्र॒ ता ऋ॒चस्त॒दृचा॑
म॒ण्डलं॑ स ऋ॒चां लो॒कोऽथ॑ य ए॒ष ए॒तस्मिन्म॒ण्डले॑ ऽर्चि॒र्दी॒प्यते॑
ता॒नि सा॒मानि॑ स सा॒म्नां म॒ण्डलं॑ स सा॒म्नां लो॒कोऽथ॑ य ए॒ष
ए॒तस्मिन्म॒ण्डले॑ ऽर्चि॒षि पु॒रुष॑स्ता॒नि यजू॑षि स यजु॑षा म॒ण्डलं॑
स यजु॑षां लो॒कः सैषा त्र॒य्येव॑ वि॒द्या त॑पति॒ य ए॒षोऽन्तरा॑दि॒त्ये
हि॒र॒ण्म॒यः पु॒रुषः॑ ॥ ३१ ॥

॥ आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्वप्रदर्शनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारयणोपनिषत्))

आ॒दि॒त्यो वै तेज॒ ओजो॑ ब॒लं य॒शश्चक्षुः॑ श्रोत्र॑मा॒त्मा मनो॑
म॒न्युर्मनु॑र्म॒त्युः स॒त्यो मि॒त्रो वा॒युरा॑का॒शः प्रा॒णो लो॑क॒पालः॑
कः किं कं तथ्स॒त्यमन्न॑म॒मृतौ॑ जी॒वो वि॒श्वः क॒तमः स्व॑य॒म्भु
ब्र॒ह्मैत॑दमृत ए॒ष पु॒रुष॑ ए॒ष भू॒ताना॑मधि॒पति॑र्ब्रह्म॒णः सायु॑ज्यं
स॒लो॒कता॑माप्रोत्येतासा॑मेव दे॒वता॑नां सायु॑ज्यं सा॒ष्टिता॑
स॒मा॒नलो॒कता॑माप्रोति॒ य ए॒वं वेदे॑त्यु॒पनिष॑त् ॥ ३२ ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डम् - १ / प्रपाठकः - ४ / अनुवाकः - ३१ / पञ्चादयः - ३२)

त॒रणि॑र्वि॒श्वद॑र्शतो ज्योति॑ष्कृद॒सि सूर्य॑ । विश्व॒मा भा॑सि रोच॒नम्॥
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि॒ सूर्या॑य त्वा॒ भ्राज॑स्वत ए॒ष ते योनिः॒ सूर्या॑य
त्वा॒ भ्राज॑स्वते॥३२॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकम् - ३ / प्रपाठकः - ७ / अनुवाकः - ६ / पञ्चादयः - ७६-७७)

उ॒द्यन्न॑द्य मि॒त्रम॑हः । आ॒रोह॑न्नुत्त॒रां दि॒वम् । हृ॒द्रो॒गं म॑म॒ सूर्य॑ ।
ह॒रि॒माणं॑ च नाशय । शु॒कैषु॑ मे ह॒रि॒माणम् । रो॒प॒णाका॑सु
द॒ध्मसि॑ ॥ अथो॑ ह॒रि॒द्र॒वेषु॑ मे । ह॒रि॒माणं॑ नि द॒ध्मसि॑ ।
उद॑गाद॒यमा॑दित्यः । वि॒श्वेन॑ स॒हसा॑ स॒ह । द्विष॑न्तं म॑म॒ र॒न्ध॒यन् ।
मो अ॒हं द्विष॑तो र॒धम् । मि॒त्र-र॒वि-सूर्य॑-भा॒नु-ख॒ग-पू॒ष-हि॒र॒ण्य॒गर्भ॑-
म॒री॒च्यादि॒त्य-स॒वि॒त्रर्क॑-भा॒स्करे॑भ्यो नमः॥

॥ भाग्यसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - ८/अनुवाकम् - ९)

प्रा॒तर॒ग्निं प्रा॒तरिन्द्र॑ हवामहे प्रा॒तर्मित्रा॑ वरुणा प्रा॒तर॒श्विनौ॑।
प्रा॒तर्भगं॑ पू॒षणं॑ ब्रह्म॑ण॒स्पतिं॑ प्रा॒तः सोम॑मु॒त रु॒द्रं हु॒वेम॥१॥

प्रा॒तर्जितं॑ भग॑मु॒ग्रं हु॒वेम व॒यं पु॒त्रमदि॑तेर्यो वि॒ध॒र्ता।
आ॒र्ध्रश्चि॒द्यं म॒न्य॒मानस्तु॑रश्चि॒द्राजा॑ चि॒द्यं भगं॑ भ॒क्षीत्याह॑॥२॥

भग॑ प्रणे॑तर्भग॒ सत्य॑राधो भगे॑मां धियमु॒दव दद॑न्नः।
भग॑ प्र णो॑ जनय॒ गोभि॑र॒श्वैर्भग॑ प्र नृभि॑र्नृ॒वन्तोः स्याम॥३॥

उ॒तेदा॒नीं भग॑वन्तः स्यामो॒त प्रपि॑त्व उ॒त म॒ध्ये अ॒ह्नाम्।
उ॒तोदि॑ता मघव॒न्सूर्य॑स्य व॒यं दे॒वानां॑ सु॒म॒तौ स्या॑म॥४॥

भग॑ ए॒व भग॑वा॒ अस्तु॑ दे॒वास्तेन॑ व॒यं भग॑वन्तः स्याम।
तं त्वा॑ भग॒ सर्व॑ इ॒ज्जो॑हवीमि॒ स नो॑ भग॒ पुर॑ ए॒ता भ॑वे॒ह॥५॥

सम॑ध्व॒रायोष॑सो॒ऽनम॑न्त॒ दधि॑क्रावै॒व शुच॑ये प॒दाय॑।
अ॒र्वाची॑नं व॒सुवि॑दं भगं॑ नो रथ॑मि॒वाश्वा॑वा॒जिन॒ आव॑हन्तु॥६॥

अ॒श्वाव॑ती॒र्गोम॑ती॒र्न उ॒षासो॑ वी॒रव॑तीः स॒दमु॑च्छन्तु भ॒द्राः।
घृ॒तं दु॒हानि॑ वि॒श्वतः॑ प्र॒पी॒ना यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ स॒दा नः॥७॥

यो मा॑ऽग्ने भा॒गिन॑ ह॒ सन्त॑मथाभा॒गं चि॑की॒र्षति॑।
अ॒भा॒गम॑ग्ने तं कुरु॒ माम॑ग्ने भा॒गिनं॑ कुरु॥८॥

॥ सुब्रह्मण्य-मन्त्राः ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रपाठकः - १ / अनुवाकः - १२ / पञ्चादयः - ५८)

नि॒घृ॒ष्वैर॒स॒मायु॑तैः। का॒लैर्ह॒रि॒त्वंमा॑प॒न्नैः। इन्द्रा॑ऽऽया॒हि स॒हस्र॑युक्।
अ॒ग्निर्वि॒भ्राष्टि॑वसनः। वा॒युः श्वे॒त॑सि॒कद्रु॑कः। सं॒व॒त्स॒रो वि॑षू॒वर्णैः॑।
नि॒त्यास्ते॑ऽनुच॑रास्त॒व। सु॒ब्रह्म॑ण्यो॒ऽ सु॒ब्रह्म॑ण्यो॒ऽ सु॒ब्रह्म॑ण्योम्।

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकम् - ३ / प्रपाठकः - ७ / अनुवाकः - ७ / पञ्चादयः - १०-११)

स॒ख्यात्ते॒ मा यो॑षम्। स॒ख्यान्मे॒ मा यो॑ष्ठाः। सा॑ऽसि॑ सु॒ब्रह्म॑ण्ये।
तस्या॑स्ते॒ पृथि॑वी पादः। सा॑ऽसि॑ सु॒ब्रह्म॑ण्ये। तस्या॑स्ते॒ऽन्तरि॑क्षं
पादः। सा॑ऽसि॑ सु॒ब्रह्म॑ण्ये। तस्या॑स्ते॒ द्यौः पादः॑। सा॑ऽसि॑ सु॒ब्रह्म॑ण्ये।
तस्या॑स्ते॒ दिशः॑ पादः॥१०॥

प॒रोर॑जास्ते॒ पश्च॑मः पादः। सा न॒ इष॑मूर्जं धु॒क्ष्व। तेज॑ इन्द्रि॒यम्।
ब्र॒ह्मव॑र्च॒सम॑न्नाद्यम्। वि मि॑मे॒ त्वा प॑य॒स्वती॑म्। दे॒वानां॑ धे॒नुः
सु॒दुघा॑मन॒पस्फु॑रन्तीम्। इन्द्रः॒ सोम॑ पिबतु। क्षे॒मो अस्तु॑ नः।

॥ पवमानसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकम् - १ / प्रपाठकः - ४ / अनुवाकः - ८)

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डम् - ५ / प्रपाठकः - ६ / अनुवाकः - १)

ॐ तच्छ्रं॑ योरावृ॒णीम॑हे। गा॒तुं य॒ज्ञाय॑। गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये। दैवी॑
स्व॒स्तिर॑स्तु नः। स्व॒स्तिर्मा॑नु॒षेभ्यः॑। ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु॒ भेष॑जम्। शं
नो॑ अस्तु॒ द्विप॑दै। शं चतु॑ष्पदे॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑॥
द॒धि॒क्राव्णो॑ अकारिषम्। जि॒ष्णोर॑श्व॒स्य वा॒जिनः॑। सु॒र॒भि॒नो

मुखा॑करत्। प्र॒ण आयू॑र॒षि तारि॑षत्।

आपो॑ हि॒ ष्ठा म॑यो॒ भुव॑स्ता न॒ ऊ॒र्जे द॑धातन। म॒हेर॑णाय॒ चक्ष॑से।
यो वः॑ शि॒वत॑मो॒ रस॑स्तस्य॒ भाज॑यतेह नः॑। उ॒श॒तीरि॑व मा॒तरः॑।
तस्मा॒ अरं॑ गमा॒म वो॒ यस्य॑ क्षया॒य जि॒न्व॑था। आपो॑ ज॒नय॑था च
नः॥

हिर॑ण्यवर्णाः शुच॑यः पाव॒का यासु॑ जा॒तः क॒श्यपो॒ यास्वि॑न्द्रः। अ॒ग्निं
या गर्भ॑ दधिरे वि॒रूपा॒स्ता न॒ आपः॑ श॒ऽ स्यो॒ना भ॑वन्तु॥

यासा॑र॒ राजा॑ वरु॒णो या॑ति मध्ये॑ सत्या॒नृते अ॑वपश्य॒ जना॑नाम्।
म॒धुश्चु॑तः शुच॑यो॒ याः पा॑व॒कास्ता॒ न॒ आपः॑ श॒ऽ स्यो॒ना भ॑वन्तु॥

यासां॑ दे॒वा दि॒वि कृ॑ण्वन्ति॒ भ॒क्षं या॒ अ॒न्तरि॑क्षे बहुधा भव॑न्ति। याः
पृ॒थि॒वीं प॑य॒सो॒न्दन्ति॑ शु॒क्रास्ता॒ न॒ आपः॑ श॒ऽ स्यो॒ना भ॑वन्तु॥

शि॒वेन॑ मा॒ चक्षु॑षा पश्यताऽऽपः॑ शि॒वया॑ त॒नुवो॑प॒ स्पृश॑त॒ त्वच॑ मे।
सर्वा॑र॒ अ॒ग्नीर॑ र॒प्सुष॑दो हुवे वो॒ मयि॑ वर्चो॒ बल॑मोजो॒ नि ध॑त्त॥

पव॑मानः सुव॒र्जनः॑। प॒वित्रे॑ण विच॑र॒षणिः॑। यः पो॒ता स पु॑नातु
मा। पु॒नन्तु॑ मा दे॒वज॑नाः। पु॒नन्तु॑ मन॑वो धि॒या। पु॒नन्तु॑ वि॒श्वं

आ॒यवः॑। जा॒तवे॑दः प॒वित्र॑वत्। प॒वित्रे॑ण पु॒नाहि॑ मा। शु॒क्रेण॑
दे॒वदी॑द्यत्। अ॒ग्ने क्र॑त्वा॒ क्रतू॑र॒नु। यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चिषि॑। अ॒ग्ने

वि॒त॑तमन्तरा। ब्र॒ह्म तेन॑ पुनीमहे। उ॒भाभ्यां॑ दे॒वस॑वितः। प॒वित्रे॑ण
स॒वेन॑ चा॒ इ॒दं ब्र॒ह्म पु॑नीमहे। वै॒श्वदे॒वी पु॑न॒ती दे॒व्यागा॑त्। य॒स्यै

ब॒ह्वीस्त्त॒नुवो॑ वी॒तपृ॑ष्ठाः। तया॒ मद॑न्तः सध॒माद्यै॑षु। व॒य॒ऽ स्या॑म॒

पत॑यो रयी॒णाम्। वै॒श्वान॒रो र॒श्मिभि॑र्मा पुनातु। वातः प्रा॒णेनै॑षिरो
 म॑यो भूः। द्यावा॑पृथि॒वी पय॑सा पयो॑भिः। ऋ॒ताव॑री य॒ज्ञिये॑ मा
 पुनीताम्। बृ॒हद्भिः॑ स॒वित॒स्तृभिः॑। वर्षि॑ष्ठैर्दे॒वम॑न्मभिः। अ॒ग्ने दक्षैः॑
 पुनाहि मा। येन॑ दे॒वा अपु॑नत। येनाऽऽपो॑ दि॒व्यं कशः॑। तेन॑
 दि॒व्येन॑ ब्रह्म॑णा। इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे। यः पा॑वमा॒नीर॒ध्येति॑। ऋषि॑भिः
 सम्भृ॑त॒ः रस॑म्। सर्व॑ः स पू॒तम॑श्जाति। स्व॒दि॒तं मा॑तरि॒श्वना॑।
 पा॒वमा॒नीर्यो॑ अ॒ध्येति॑। ऋषि॑भिः सम्भृ॑त॒ः रस॑म्। तस्मै॑ सर॑स्वती
 दुहे। क्षी॒रः सर्पि॑र्मधू॒दक॑म्॥ पा॒वमा॒नीः स्व॒स्त्यय॑नीः। सु॒दुघा॑हि
 पय॑स्वतीः। ऋषि॑भिः सम्भृ॑तो रसः। ब्रा॒ह्म॒णेष्व॑मृतः॑ हि॒तम्।
 पा॒वमा॒नीर्दि॑शन्तु नः। इ॒मं लो॒कम॑थो अ॒मुम्। का॒मा॒न्त्सम॑र्धयन्तु
 नः। दे॒वीर्दे॒वैः स॒माभृ॑ताः। पा॒वमा॒नीः स्व॒स्त्यय॑नीः। सु॒दुघा॑हि
 घृ॒तश्चु॑तः। ऋषि॑भिः सम्भृ॑तो रसः। ब्रा॒ह्म॒णेष्व॑मृतः॑ हि॒तम्। येन॑
 दे॒वाः प॒वित्रे॑ण। आ॒त्मानं॑ पु॒नते॑ सदा। तेन॑ स॒हस्र॑धारेण। पा॒वमा॒न्यः
 पु॑नन्तु मा। प्रा॒जाप॒त्यं प॒वित्र॑म्। श॒तोद्या॑मः॑ हि॒र॒ण्मय॑म्। तेन॑ ब्रह्म
 वि॒दो व॒यम्। पू॒तं ब्रह्म॑ पुनीमहे। इन्द्रः॑ सुनी॒ती स॒ह मा॑ पुनातु।
 सोमः॑ स्व॒स्त्या वरु॑णः स॒मीच्या॑। य॒मो राजा॑ प्रमृ॒णाभिः॑ पुनातु
 मा। जा॒तवे॑दा मो॒र्जय॑न्त्या पुनातु। भूर्भुवः॑ सु॒वः।
 ॐ तच्छ्रुं॑ योरावृ॑णीमहे। गा॒तुं य॒ज्ञाय॑। गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये। दैवी॑
 स्व॒स्तिर॑स्तु नः। स्व॒स्तिर्मानु॑षेभ्यः। ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्। शं
 नो॑ अस्तु द्वि॒पदे॑। शं चतु॑ष्पदे॥ ॐ शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑॥

॥ भूसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - १/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - ३)

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते देव्यदितेऽग्नि-
मन्त्रादमन्त्राद्यायाऽऽदधे। आऽयङ्गौः पृथिवीरक्रमीदसनन्मातरं पुनः।
पितरं च प्रयन्थसुवः। त्रिंशद्धाम विराजति वाक्पतङ्गायं शिश्रिये।
प्रत्यस्य वह द्युभिः। अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति रोचना। व्यख्यन्
महिषः सुवः॥

यत्त्वां क्रुद्धः परोवपं मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्ने तत्तव
पुनस्त्वोद्दीपयामसि। यत्तं मन्युपरोत्तस्य पृथिवीमनु दध्वसे।
आदित्या विश्वे तद्देवा वसंवश्च समाभरन्। मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं
विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु। बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे
देवा इह मादयन्ताम्। सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तरषयः
सप्त धाम प्रियाणि।

सप्त होत्राः सप्ताधा त्वां यजन्ति सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन। पुनरूर्जा
नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह रय्या
नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्सिरया विश्वतस्परि। लेकः
सलेकः सुलेकस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा विंयन्तु केतः
सकेतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा विंयन्तु विवस्वां
अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा विंयन्तु।

॥ श्रीसूक्तम् ॥

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम्। चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं
जातवेदो म आवह॥१॥

तां म आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम्। यस्यां हिरण्यं विन्देयं
गामश्वं पुरुषानहम्॥२॥

अश्वपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रबोधिनीम्। श्रियं देवीमुपह्वये
श्रीर्मादेवीर्जुषताम्॥३॥

कां सोऽस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम्।
पद्मे स्थितां पद्मवर्णां तामिहोपह्वये श्रियम्॥४॥

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम्। तां
पद्मिनीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे॥५॥

आदित्यवर्णे तपसोऽधिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः। तस्य
फलानि तपसा नुदन्तु मायान्तरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः॥६॥

उपैतु मां देवसखः कीर्तिश्च मणिना सह। प्रादुर्भूतोऽस्मिं राष्ट्रेऽस्मिन्
कीर्तिमृद्धिं ददातु मे॥७॥

क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहम्। अभूतिमसंमृद्धिं च
सर्वां निर्णुद मे गृहात्॥८॥

गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम्। ईश्वरीं सर्वभूतानां
तामिहोपह्वये श्रियम्॥९॥

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि। पशूनां रूपमन्नस्य मयि

श्रीः श्रयतां यशः॥१०॥

क॒र्दमे॑न प्र॒जाभू॑ता म॒यि स॑म्भ॒व क॒र्दम॑ । श्रियं वा॒सय॑ मे कु॒ले मा॒तरं॑
पद्म॑मा॒लिनीम्॥११॥

आपः॑ सृ॒जन्तु॑ स्निग्धानि चिक्ली॒त व॑स मे गृ॒हे । नि च॑ दे॒वीं मा॒तरं॑
श्रियं वा॒सय॑ मे कु॒ले॥१२॥

आ॒र्द्रा पु॒ष्करि॑णीं पु॒ष्टिं सु॒व॒र्णां है॑ममा॒लिनीम् । सूर्या॑ हि॒रण्म॑यीं ल॒क्ष्मीं॑
जात॑वेदो म॒ आव॑ह॥१३॥

आ॒र्द्रा यः॑ करि॑णीं य॒ष्टिं पि॒ङ्ग॒लां प॑द्ममा॒लिनीम् । च॒न्द्रां हि॒रण्म॑यीं
ल॒क्ष्मीं॑ जात॑वेदो म॒ आव॑ह॥१४॥

तां म॒ आव॑ह॒ जात॑वेदो ल॒क्ष्मीम॑न॒पगा॑मिनीम् । यस्यां॑ हि॒रण्यं॑ प्रभू॒तं
गावो॑ दा॒स्योऽश्वान्॑ वि॒न्देयं॑ पु॒रुषान्॑हम्॥१५॥

म॒हादे॒व्यै च॑ वि॒द्महे॑ विष्णुप॒त्यै च॑ धीमहि । तन्नो॑ लक्ष्मीः
प्रचो॒दया॑त्॥१६॥

॥ विष्णुसूक्तम् ॥

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि यो
 अस्कंभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः॥
 तदस्य प्रियमभिपाथो अश्याम्। नरो यत्र देवयवो मदन्ति।
 उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था। विष्णोः पदे परमे मध्व उथ्सः।
 प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
 यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु। अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा। परो
 मात्रया तनुवा वृधान। न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति॥
 उभे ते विद्म रजंसी पृथिव्या विष्णो देवत्वम्। परमस्य विथ्से।
 विचक्रमे पृथिवीमेष एताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्। ध्रुवासो
 अस्य कीरयो जनांसः। उरुक्षितिं सुजनिमाचकार। त्रिदेवः
 पृथिवीमेष एताम्। विचक्रमे शतर्चसं महित्वा। प्र विष्णुरस्तु
 तवसस्तवीयान्। त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम॥

॥ रुद्रप्रश्नः ॥

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम्॥

ॐ महागणपतये नमः॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय॥

नमस्ते रुद्र मन्यवे उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः॥ या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते
धनुः। शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय॥ या ते
रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी। तया नस्तनुवा शन्तमया
गिरिशन्ताभिचाकशीहि॥ यामिषु गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत्॥ शिवेन
वचसा त्वा गिरिशाच्छावदामसि। यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मः
सुमना असत्॥ अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो मिषक्।
अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्सर्वाश्च यातुधान्यः॥ असौ यस्ताम्रो अरुण
उत बभ्रुः सुमङ्गलः। ये चेमाः रुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः
सहस्रशोऽवैषाः हेड ईमहे॥ असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो
विलोहितः। उत्तैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः॥ उत्तैनं विश्वा
भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय
मीदुषे॥ अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः। प्र
मुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोरर्नियोर्ज्याम्॥ याश्च ते हस्त इषवः

परा ता भगवो वप। अवतत्य धनुस्त्व९ सहस्राक्ष शतैषुधे॥
 निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमनां भव। विज्यं धनुः
 कपर्दिनो विशल्यो बाणवा९ उत॥ अनेशनस्येषव आभुरस्य
 निषङ्गथिः। या ते हेतिर्मीदुष्टम् हस्ते बभूव ते धनुः॥ तयाऽस्मान्
 विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिभुज। नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय
 धृष्णवै॥ उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने। परि ते धन्वनो
 हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः॥ अथो य इषुधिस्तवाऽऽरे अस्मन्नि
 धेहि तम्॥१॥

नमस्ते अस्तु भगवन् विश्वेश्वराय महादेवाय त्र्यम्बकाय
 त्रिपुरान्तकाय त्रिकालाग्निकालाय कालाग्निरुद्राय नीलकण्ठाय
 मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महादेवाय नमः॥
 नमो हिरण्यबाहवे सेनान्यै दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो
 हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सस्पिञ्जराय त्विषीमते
 पथीनां पतये नमो नमो बभ्रुशाय विव्याधिनेऽन्नानां पतये नमो
 नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमो नमो भवस्य
 हेत्यै जगतां पतये नमो नमो रुद्रायातताविने क्षेत्राणां पतये
 नमो नमः सूतायाहन्त्याय वनानां पतये नमो नमो रोहिताय
 स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां
 पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो नमः
 उच्चैर्घोषायाऽऽक्रन्दयते पत्नीनां पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय

धावते॒ सत्त्वे॑नां॒ पत॑ये॒ नमः॑ ॥ २ ॥

नमः॑ सह॑मानाय॒ निव्या॑धि॒नं आ॒व्या॑धि॒नीनां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑
ककु॑भाय॒ निष॑ङ्गि॒णे स्ते॒नानां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ निष॑ङ्गि॒णं इषु॑धि॒मते॒
तस्के॑राणां॒ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ व॒ञ्चते॑ परि॒वञ्च॑ते स्तायू॑नां पत॑ये॒ नमो॑
नमो॑ नि॒चेर॑वे॒ परि॒चरा॑यार॒ण्यानां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमः॑ सू॒कावि॑भ्यो॒
जिघा॑स॒द्भ्यो मु॒ष्णतां॑ पत॑ये॒ नमो॑ नमो॑ऽसि॒मद्भ्यो नक्तं॑ चर॒द्भ्यः
प्रकृ॑न्तानां॒ पत॑ये॒ नमो॑ नम॑ उ॒ष्णीषि॑णे॒ गिरि॑च॒राय॑ कुलु॒श्चानां॑ पत॑ये॒
नमो॑ नम॑ इषु॑म॒द्भ्यो धन्वा॑वि॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒तन्वा॑नेभ्यः
प्रति॑द॒धाने॑भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒यच्छ॑द्भ्यो वि॒सृज॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑
नमो॑ऽस्य॑द्भ्यो वि॒ध्य॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒सीने॑भ्यः श॒याने॑भ्यश्च
वो॑ नमो॑ नमः॑ स्व॒पद्भ्यो जाग्र॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ स्ति॒ष्ठद्भ्यो
धाव॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमः॑ स॒भाभ्यः॑ स॒भाप॑तिभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑
अश्वे॑भ्योऽश्व॑पतिभ्यश्च वो॑ नमः॑ ॥ ३ ॥

नम॑ आ॒व्याधि॑नी॒भ्यो वि॒विध्य॑न्तीभ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ उ॒गणा॑भ्यस्तृ॒-
हृती॑भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑ गृ॒त्सेभ्यो॑ गृ॒त्सप॑तिभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑
व्राते॑भ्यो व्रात॑पतिभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑ ग॒णेभ्यो॑ ग॒णप॑तिभ्यश्च वो॑ नमो॑
नमो॑ वि॒रूपे॑भ्यो वि॒श्वरूपे॑भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑ म॒हद्भ्यः॑, क्षुल्ल॑केभ्यश्च
वो॑ नमो॑ नमो॑ र॒थिभ्यो॑ऽर॒थेभ्य॑श्च वो॑ नमो॑ नमो॑ र॒थेभ्यो॑ र॒थप॑तिभ्यश्च
वो॑ नमो॑ नमः॑ सेना॑भ्यः सेना॑निभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमः॑, क्ष॒त्तृभ्यः॑
सङ्ग्र॑हीतृभ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ स्तक्ष॑भ्यो र॒थका॑रेभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमः॑
कुला॑लेभ्यः क॒र्मार॑ेभ्यश्च वो॑ नमो॑ नमः॑ पु॒ञ्जिष्टे॑भ्यो निषा॑देभ्यश्च वो॑

नमो॒ नमो॑ इषुकृ॒द्धो धन्व॑कृ॒द्धश्च॑ वो॒ नमो॒ नमो॑ मृग॒युभ्यः॑ श्व॒निभ्य॑श्च
वो॒ नमो॒ नमः॑ श्व॒भ्यः श्व॑प॒तिभ्य॑श्च वो॒ नमः॑ ॥४॥

नमो॑ भ॒वार्य॑ च रु॒द्राय॑ च॒ नमः॑ श॒र्वाय॑ च पशु॒पत॑ये च॒ नमो॒
नील॑ग्री॒वाय॑ च शि॒ति॒कण्ठा॑य च॒ नमः॑ क॒पर्दि॑ने च॒ व्यु॑प्त॒केशा॑य च॒
नमः॑ स॒हस्रा॑क्षा॒य च॑ श॒तध॑न्व॒ने च॒ नमो॑ गि॒रिशा॑य च॒ शि॒पिवि॑ष्टा॒य
च॒ नमो॑ मी॒ढुष्ट॑मा॒य च॑ षे॒षुम॑ते च॒ नमो॑ ह॒स्वाय॑ च वा॒मना॑य च॒ नमो॑
बृ॒हते॑ च॒ वर्षा॑य॒से च॒ नमो॑ वृ॒द्धाय॑ च स॒ंवृध्व॑ने च॒ नमो॑ अ॒ग्रिया॑य च॒
प्र॒थमा॑य च॒ नमो॑ आ॒शवे॑ चाजि॒राय॑ च॒ नमः॑ शी॒घ्रिया॑य च॒ शी॒भ्याय॑
च॒ नमो॑ ऊ॒र्म्याय॑ चाव॒स्वन्या॑य च॒ नमः॑ स्रो॒तस्या॑य च॒ द्वी॒प्याय॑
च ॥५॥

नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ च क॒निष्ठा॑य च॒ नमः॑ पू॒र्वजा॑य चा॒पर॒जाय॑ च॒ नमो॑
म॒ध्यमा॑य चा॒पग॒ल्भाय॑ च॒ नमो॑ जघ॒न्याय॑ च॒ बु॒ध्रिया॑य च॒ नमः॑
सो॒भ्याय॑ च प्र॒तिस॒र्याय॑ च॒ नमो॑ या॒म्याय॑ च॒ क्षे॒म्याय॑ च॒ नमो॑ उ॒र्वर्या॑य
च॒ ख॒ल्याय॑ च॒ नमः॑ श्लो॒क्याय॑ चा॒वसा॒न्याय॑ च॒ नमो॑ व॒न्याय॑
च॒ क॒क्ष्याय॑ च॒ नमः॑ श्र॒वाय॑ च प्र॒तिश्र॑वाय च॒ नमो॑ आ॒शुषे॑णाय
चा॒शुर॑थाय च॒ नमः॑ शू॒राय॑ चा॒वभि॑न्दते च॒ नमो॑ व॒र्मिणे॑ च॒ व॒रूथि॑ने
च॒ नमो॑ बि॒ल्मि॑ने च॒ क॒व॒चि॑ने च॒ नमः॑ श्रु॒ताय॑ च॒ श्रु॒तसे॒नाय॑ च ॥६॥
नमो॑ दु॒न्दुभ्या॑य चाऽऽह॒न॒न्याय॑ च॒ नमो॑ धृ॒ष्णवे॑ च प्र॒मृशा॑य च॒ नमो॑
दू॒ताय॑ च॒ प्र॒हि॒ताय॑ च॒ नमो॑ नि॒षङ्गि॑णे॒ चेषु॑धि॒मते॑ च॒ नमो॑ स्ती॒क्ष्णेष॑वे
चाऽऽयु॒धि॑ने च॒ नमः॑ स्वा॒युधा॑य च॒ सु॒धन्व॑ने च॒ नमः॑ सु॒त्याय॑ च॒

पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय
 च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो
 वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय
 चाऽऽतप्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय
 च वास्तुपाय च॥७॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय च
 पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च दूरेवधाय
 च नमो हृत्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय
 नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च
 नमः शिवाय च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः
 पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नम आतार्याय
 चाऽऽलाद्याय च नमः शष्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च
 प्रवाह्याय च॥८॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
 च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
 नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
 हृदय्याय च निवेष्ट्याय च नमः पांसुव्याय च रजुस्याय च नमः
 शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय
 च सूर्म्याय च नमः पर्ण्याय च पर्णशृङ्गाय च नमोऽपगुरमाणाय
 चाभिघ्नते च नम आख्विदते च प्रख्विदते च नमो वः किरिकेभ्यो

देवानां॑ हृदयेभ्यो॑ नमो॑ विक्षीणकेभ्यो॑ नमो॑ विचिन्वत्केभ्यो॑ नमो॑
आनिरहतेभ्यो॑ नमो॑ आमीवत्केभ्यः॑॥९॥

द्रापे॑ अन्ध॑सस्पते॑ दरि॑द्र॒त्रील॑लोहित॑। ए॒षां पुरु॑षाणामेषां प॑शूनां
मा भेर्मा॑ऽरो मो ए॒षां किं च॒नाऽऽम॑मत्॥ या ते॑ रुद्र॑ शि॒वा त॒नूः
शि॒वा वि॒श्वाह॑भेषजी॑। शि॒वा रु॒द्रस्य॑ भेषजी॑ तया॑ नो मृड॑ जी॒वसे॑॥
इ॒मा॑ रु॒द्राय॑ त॒वसे॑ क॒पर्दि॑ने॑ क्षय॑द्वी॒राय॑ प्रभ॑रामहे म॒तिम्॥ यथा॑
नः॑ शम॑सद्विपदे॑ चतु॑ष्पदे॑ वि॒श्वं पु॒ष्टं ग्रामे॑ अ॒स्मिन्न॑ना॒तुरम्॥ मृ॒डा नो॑
रु॒द्रोत॑ नो मय॑स्कृधि क्षय॑द्वी॒राय॑ नम॑सा विधेम ते। यच्छं च॑ योश्च
मनु॑राय॒जे पि॒ता तद॑श्याम॒ तव॑ रु॒द्र प्र॒णीतौ॑॥ मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त
मा नो॑ अर्भ॒कं मा न॑ उक्ष॑न्तमु॒त मा न॑ उक्षि॒तम्। मा नो॑ वधीः
पि॒तरं॑ मोत॒ मा॒तरं॑ प्रि॒या मा न॑स्त॒नुवो॑ रु॒द्र री॒रिषः॑॥ मा न॑स्तो॒के
तन॑ये॒ मा न॑ आयु॑षि॒ मा नो॑ गोषु॒ मा नो॑ अश्वेषु॒ री॒रिषः॑। वी॒रान्मा॑
नो॑ रु॒द्र भामि॑तो व॒धीर्ह॒विष्म॑न्तो॒ नम॑सा विधेम ते॥ आ॒रा॒त्ते गो॒घ्न
उ॒त पू॒रुष॑घ्ने क्षय॑द्वी॒राय॑ सु॒म्रम॑स्मे ते॑ अस्तु। रक्षा॑ च नो॒ अधि॑
च दे॒व ब्रू॒ह्यधा॑ च नः॑ शर्म॑ यच्छ द्वि॒बर्हाः॑॥ स्तु॒हि श्रु॑तं ग॒र्तस॑दं
युवा॑नं मृ॒गं न भी॑ममु॒पह॑लुमु॒ग्रम्। मृ॒डा ज॑रि॒त्रे रु॒द्र स्तवा॑नो अ॒न्यं
ते॑ अ॒स्मन्नि॑ व॒पन्तु॑ सेनाः॑॥ परि॑णो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिर्वृ॑णक्तु॒ परि॑ त्वेष॑स्य
दुर्म॑तिर॒घा॒योः। अ॒वं स्थि॑रा म॒घव॑द्ध्यस्त॒नुष्व॒ मी॒ढ्वस्तो॑काय॒ तन॑याय
मृ॒डय॑॥ मी॒ढुष्ट॑म॒ शिव॑तम॒ शिवो॑ नः॑ सु॒मना॑ भव। प॒रमे॑ वृक्ष॒ आयु॑धं
नि॒धाय॑ कृ॒त्तिं वसा॑न॒ आ च॑र॒ पिना॑कं बिभ्र॒दा ग॑हि॥ वि॒कि॑रिद॒

विलोहितं नमस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्नि
वपन्तु ताः॥ सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव हेतयः। तासामीशानो
भगवः पराचीना मुखा कृधि॥१०॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां सहस्रयोजनेऽव
धन्वानि तन्मसि॥ अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि॥
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः॥ नीलग्रीवाः
शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः॥ ये वृक्षेषु सस्मिञ्चरा नीलग्रीवा
विलोहिताः॥ ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः॥ ये
अत्रेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबन्तो जनान्॥ ये पथां पथिरक्षय
ऐलबृदा यव्युधः॥ ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो निषङ्गिणः॥
य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे॥ तेषां
सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥ नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां
येऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातो वरुणमिषं वस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश
दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि॥११॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव
बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु
य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो
अस्तु॥ तमुष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य।
(ऋक्) यक्ष्वामहे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य॥

अ॒यं मे॒ ह॒स्तो॒ भग॑वान॒यं मे॒ भग॑वत्तरः। अ॒यं मे॑ वि॒श्वभे॑षजो॒ऽयं
शि॒वाभि॑मर्शनः॥

ये ते॑ स॒हस्र॑म॒युतं॑ पा॒शा मृ॒त्यो म॒र्त्याय॑ ह॒न्त॑वे। तान् य॒ज्ञस्य॑
मा॒यया॑ सर्वा॒नव॑ यजामहे। मृ॒त्यवे॒ स्वाहा॑ मृ॒त्यवे॒ स्वाहा॑॥ ओं
नमो॑ भगवते रुद्राय विष्णवे मृत्यु॒र्मे पा॒हि। प्रा॒णानां॑ ग्रन्थि॒रसि॑
रुद्रो मा॑ वि॒शान्त॑कः। तेना॒न्नेना॑प्याय॒स्व॥ नमो॑ रुद्राय विष्णवे
मृत्यु॒र्मे पा॒हि॥

॥ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑॥

॥ चमकप्रश्नः ॥

अग्राविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजैभिरागतम्॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च
 मे प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं
 च मे वाक्कं मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म
 ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च
 मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूरुषि च
 मे शरीराणि च मे॥१॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्ष्मा
 च मे द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च
 मे जगच्च मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च
 मे जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं
 च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म
 ऋद्धं च म ऋद्धिश्च मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च
 मे॥२॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च
 मे यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च

मे संविच्च॑ मे ज्ञात्र॑ च मे सूश्च॑ मे प्रसूश्च॑ मे सीरं॑ च मे लयश्च॑
 म ऋतं॑ च मेऽमृतं॑ च मेऽयक्ष्मं॑ च मेऽनामयच्च॑ मे जीवातुश्च॑ मे
 दीर्घायुत्वं॑ च मेऽनमित्रं॑ च मेऽभयं॑ च मे सुगं॑ च मे शयनं॑ च मे
 सूषा॑ च मे सुदिनं॑ च मे॥३॥

ऊर्क्॑ मे सूनृता॑ च मे पयश्च॑ मे रसश्च॑ मे घृतं॑ च मे मधु॑ च मे
 सग्धिश्च॑ मे सर्पातिश्च॑ मे कृषिश्च॑ मे वृष्टिश्च॑ मे जैत्रं॑ च म औद्भिद्यं॑
 च मे रयिश्च॑ मे रायश्च॑ मे पुष्टं॑ च मे पुष्टिश्च॑ मे विभु॑ च मे प्रभु॑ च मे
 बहु॑ च मे भूयश्च॑ मे पूर्णं॑ च मे पूर्णतरं॑ च मेऽक्षितिश्च॑ मे कूयवाश्च॑
 मेऽन्नं॑ च मेऽक्षुच्च॑ मे व्रीहयश्च॑ मे यवांश्च॑ मे माषांश्च॑ मे तिलांश्च॑
 मे मुद्गाश्च॑ मे खल्वांश्च॑ मे गोधूमांश्च॑ मे मसुरांश्च॑ मे प्रियङ्गवश्च॑
 मेऽणवश्च॑ मे श्यामाकांश्च॑ मे नीवारांश्च॑ मे॥४॥

अश्मा॑ च मे मृत्तिका॑ च मे गिरयश्च॑ मे पर्वताश्च॑ मे सिकताश्च॑
 मे वनस्पतयश्च॑ मे हिरण्यं॑ च मेऽयश्च॑ मे सीसं॑ च मे त्रपुंश्च॑ मे
 श्यामं॑ च मे लोहं॑ च मेऽग्निश्च॑ म आपंश्च॑ मे वीरुधंश्च॑ म ओषधयश्च॑
 मे कृष्टपच्यं॑ च मेऽकृष्टपच्यं॑ च मे ग्राम्याश्च॑ मे पशव॑ आरण्याश्च॑
 यज्ञेन॑ कल्पन्तां वित्तं॑ च मे वित्तिश्च॑ मे भूतं॑ च मे भूतिश्च॑ मे वसुं॑
 च मे वसतिश्च॑ मे कर्म॑ च मे शक्तिश्च॑ मेऽर्थश्च॑ म एमंश्च॑ म इतिश्च॑
 मे गतिश्च॑ मे॥५॥

अग्निश्च॑ म इन्द्रश्च॑ मे सोमंश्च॑ म इन्द्रश्च॑ मे सविता॑ च म इन्द्रश्च॑
 मे सरस्वती॑ च म इन्द्रश्च॑ मे पूषा॑ च म इन्द्रश्च॑ मे बृहस्पतिश्च॑ म

इन्द्रश्च मे मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म
 इन्द्रश्च मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च
 म इन्द्रश्च मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे
 पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च
 मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च
 मे॥६॥

अ॒शुश्च मे र॒श्मिश्च मेऽद॑भ्यश्च मेऽधि॑पतिश्च म उपा॒शुश्च
 मेऽन्तर्या॑मश्च म ऐन्द्र॑वाय॒वश्च मे मैत्रा॑वरुणश्च म आ॒श्विनश्च
 मे प्रति॑प्र॒स्थान॑श्च मे शुक्रश्च मे म॒न्थी च म आग्र॑यणश्च मे
 वैश्व॑देवश्च मे ध्रु॒वश्च मे वैश्वान॑रश्च म ऋतु॑ग्रहाश्च मेऽति॑ग्राह्याश्च
 म ऐन्द्रा॑ग्रश्च मे वैश्व॑देवश्च मे मरु॑त्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म
 आदि॑त्यश्च मे सावि॑त्रश्च मे सार॑स्वतश्च मे पौ॒ष्णश्च मे पा॒त्नीव॑तश्च
 मे हा॒रियो॑ज॒नश्च मे॥७॥

इ॒ध्मश्च मे ब॒र्हिश्च मे वेदि॑श्च मे धि॒ष्णि॑याश्च मे सु॒चश्च मे चम॑साश्च मे
 ग्रावा॑णश्च मे स्वर॑वश्च म उप॑र॒वाश्च मेऽधि॑ष॒वणे च मे द्रो॑णकलशश्च
 मे वा॒य॒व्यानि च मे पू॒तभृ॑च्च म आ॒ध॒व॒नीय॑श्च म आ॒ग्नी॑ध्रं च
 मे ह॒वि॒र्धानं च मे गृ॒हाश्च मे स॒दश्च मे पु॒रोडा॑शाश्च मे प॒च॒ताश्च
 मेऽव॑भृथश्च मे स्व॒गाका॑रश्च मे॥८॥

अ॒ग्निश्च मे घ॒र्मश्च मेऽर्क॑श्च मे सूर्य॑श्च मे प्रा॒णश्च मेऽश्व॑मे॒धश्च मे
 पृथि॑वी च मेऽदि॑तिश्च मे दि॒तिश्च मे द्यौश्च मे श॒क्र॒री॒र॒ङ्गुल॑यो दिशश्च
 मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्ता॒मृक् मे सामं च मे स्तोम॑श्च मे य॒जुश्च मे दी॒क्षा

चं मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च
मे यज्ञेन कल्पेताम्॥९॥

गर्भाश्च मे वृथ्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाच्च मे
दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवृथ्सश्च मे त्रिवृथ्सा
च मे तुर्यवाच्च मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा
च मे वशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनुङ्वां च मे धेनुश्च म
आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां
व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां
मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो
यज्ञेन कल्पताम्॥१०॥

एकां च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च
म एकादश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश
च मे नवदश च म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च
मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म
एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे
द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च
मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे
चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च प्रसवश्चापिजश्च
ऋतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्विन्यश्चाऽऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च
भुवनश्चाधिपतिश्च॥११॥

इडा देवहर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विश्वेदेवाः

सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मां हिंसीर्मधुं मनिष्ये मधुं जनिष्ये
 मधुं वक्ष्यामि मधुं वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं
 शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मां देवा अवन्तु शोभायै पितरोऽनुमदन्तु॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिं विश्वतो वृत्वा।
 अत्यतिष्ठद्वशाङ्गुलम्॥ पुरुष एवेदं सर्वम्। यद्धृतं यच्च भव्यम्।
 उतामृतत्वस्येशानः। यदत्रेनातिरोहति॥ एतावानस्य महिमा। अतो
 ज्यायांश्च पूरुषः। पादोऽस्य विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं
 दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः। पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः।
 ततो विश्वङ्मकामत्। साशनानशने अभि॥ तस्माद्विराडजायत।
 विराजो अधि पूरुषः। स जातो अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥
 यत्पुरुषेण हविषा। देवा यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्याऽऽसीदाज्यम्।
 ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः॥ सप्तास्याऽऽसन् परिधयः। त्रिः सप्त
 समिधः कृताः। देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन् पुरुषं पशुम्॥
 तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्। पुरुषं जातमग्रतः। तेन देवा
 अयजन्त। साध्या ऋषयश्च ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। सम्भृतं
 पृषदाज्यम्। पशून्स्तांश्चक्रे वायव्यान्। आरण्यान्ग्राम्याश्च
 ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचः सामानि जज्ञिरे। छन्दांसि

जज्ञिरे तस्मात्। यजुस्तस्मादजायत॥ तस्मादश्वा अजायन्त।
ये के चोभयादतः। गावो ह जज्ञिरे तस्मात्। तस्माज्जाता
अजावयः॥ यत्पुरुषं व्यदधुः। कतिधा व्यकल्पयन्। मुखं किमस्य
कौ बाहू। कावूरू पादावुच्येते॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत्।
बाहू राजन्यः कृतः। ऊरू तदस्य यद्वैश्यः। पद्भ्यां शूद्रो
अजायत॥ चन्द्रमा मनसो जातः। चक्षोः सूर्यो अजायत।
मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च। प्राणाद्वायुरजायत॥ नाभ्या आसीदन्तरिक्षम्।
शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत। पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्। तथा लोकाः
अकल्पयन्॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसस्तु
पारे॥ सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः। नामानि कृत्वाऽभिवदन्
यदास्तैः॥ धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार। शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः।
तमेवं विद्वानमृत इह भवति। नान्यः पन्था अयनाय विद्यते॥
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः। तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्। ते ह
नाकं महिमानः सचन्ते। यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः॥ अद्भ्यः
सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च। विश्वकर्मणः समवर्तताधि। तस्य त्वष्टा
विदधद्रूपमेति। तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे॥ वेदाहमेतं पुरुषं
महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्। तमेवं विद्वानमृत इह
भवति। नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय॥ प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः।
अजायमानो बहुधा विजायते। तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्।
मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः॥ यो देवेभ्य आतपति। यो देवानां

पु॒रोहि॑तः। पू॒र्वो यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तः। नमो॑ रु॒चाय॑ ब्रा॒ह्म॑ये॥ रुचं॑
 ब्रा॒ह्मं ज॒नय॑न्तः। दे॒वा अ॒ग्रे तद॑ब्रुवन्। यस्त्वै॒वं ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्यात्।
 तस्य॑ दे॒वा अ॒सन् व॒शे॑॥ ह्री॒श्च ते ल॒क्ष्मीश्च॑ प॒त्यौ॑। अ॒होरा॒त्रे
 पा॒र्श्वे। नक्ष॑त्राणि रू॒पम्। अ॒श्विनौ॒ व्यात्त॑म्। इ॒ष्टं म॑निषाण। अ॒मुं
 म॑निषाण। सर्वं॑ म॒निषा॑ण॥

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

॥ नारायणसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - १३)

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशम्भुवम्। विश्वं नारायणं देवमक्षरं
परमं पदम्। विश्वतः परमान्नित्यं विश्वं नारायणं हरिम्।
विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति। पतिं विश्वस्याऽऽत्मे श्वरं
शाश्वतं शिवमच्युतम्। नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणम्।
नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः। नारायण परं ब्रह्म तत्त्वं
नारायणः परः। नारायणपरो ध्याता ध्यानं नारायणः परः। यच्च
किञ्चिद्भगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा॥

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः। अनन्तमव्ययं
कविं समुद्रेऽन्तं विश्वशम्भुवम्। पद्मकोश प्रतीकाशं हृदयं
चाप्यधोमुखम्। अधो निष्ठा वितस्त्यान्ते नाभ्यामुपरि तिष्ठति।
ज्वालमालाकुलं भाती विश्वस्याऽऽयतनं महत्। सन्ततं
शिलाभिस्तुलम्बत्याकोशसन्निभम्। तस्यान्तं सुषिरं सूक्ष्मं
तस्मिन्सर्वं प्रतिष्ठितम्। तस्य मध्ये महानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः।
सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः कविः। तिर्यगूर्ध्वमधः शायी
रश्मयस्तस्य सन्तता। सन्तापयति स्वं देहमापादतलमस्तकः।
तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः। नीलतौयद-
मध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा। नीवारशूकवत्तन्वी पीता
भास्वत्यणूपमा। तस्याः शिखाया मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः।
स ब्रह्म स शिवः स हरिः सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट्॥

ऋ॒त॑ꣳ स॒त्यं प॑रं ब्र॒ह्म पु॒रुषं॑ कृ॒ष्णपि॑ङ्ग॒लम्। ऊ॒र्ध्वरे॑तं वि॒रूपा॒क्षं
वि॒श्वरू॑पाय॒ वै नमो॑ नमः॑।

ना॒रा॒य॒णाय॑ वि॒द्महे॑ वा॒सुदे॒वाय॑ धीम॒हि। तन्नो॑ वि॒ष्णुः प्र॒चोद॑यात्।
वि॒ष्णोर्नु॑ कं वी॒र्या॑णि॒ प्रवो॑चं॒ यः पार्थि॑वानि वि॒ममे॑ र॒जाꣳसि॑ यो
अस्क्भा॑य॒दुत्त॑रꣳ स॒धस्थं॑ वि॒चक्र॑मा॒णस्त्रे॒धोरु॑गा॒यो वि॒ष्णो॑र॒राट॑म॒सि
वि॒ष्णोः॑ पृ॒ष्ठम॑सि॒ वि॒ष्णोः॑ श्र॒त्रेꣳस्थो॑ वि॒ष्णोः॑ स्यू॒रसि॑ वि॒ष्णोꣳर्ध्रु॒वम॑सि
वैष्ण॑वम॒सि वि॒ष्णवे॑ त्वा॥

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥